

СЕКЦІЯ 3

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Бередух М.
НТУ «ХП»

СЛОБОЖАНСЬКІ ТРАДИЦІЇ КОБЗАРСТВА ТА БАНДУРНИЦТВА

Слобожанщина завжди була важливим центром утримання й розвитку співацької традиції на Україні. Надбання слобожанських кобзарів, їхні музичні інструменти, репертуар, особливості гри та виконання стали важливим чинником підтримки кобзарських традицій і передання їх у майбутнє аж до сьогодні, коли формуються вже новітні течії світської музики. Нині ця народна музика – не просто музика минулого, а унікальне мистецтво сьогодні, частина музичного життя українців.

Історія кобзарства на Слобожанщині починається із заселення цього регіону в XVII–XVIII ст. Значну частину перших поселенців Слобідського краю становили козаки, що перебували на військовій службі (було п'ять Слобідських полків – Харківський, Охтирський, Сумський, Ізюмський, Острозький). Саме козацтво сформувало особливий менталітет слобожан і систему цінностей. Важливим елементом козацької культури були думи, поступово епічний кобзарський репертуар стає провідним у культурі Слобожанщини. Історія зберегла імена кобзарів того часу: Микола Ригоренко, Федір Вовк, Гнат Рогозянський, завдяки яким формуються осередки співу й навчання гри на кобзі незрячих людей.

У XIX ст. у Харкові відомою була так звана «Зеньківська школа» (за назвою Зеньківського повіту), учнями якої були Гнат Гончаренко, Петро Древиченко, Іван Кучеренко, Степан Пасюга, Федір Холодний. Ця школа пропонувала особливу виконавську манеру зі зручним для незрячого музиканта розташуванням музичного інструмента на колінах.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. уже зрячі музиканти починають переймати від слобідських співців репертуар, особливості гри на кобзі й навички виробництва музичних інструментів. На основі гри, перейнятої від харківських кобзарів, Гнат Хоткевич створює академічний напрямок

професійного мистецтва – «Харківську школу» бандуристів. Підтримання співацької традиції на Слобожанщині було штучно перервано трагічними подіями: репресії радянської влади, фізичне знищення великої групи незрячих співців на початку 1930-х рр. під Харковом надовго перервали давню музичну традицію.

Кобзарство й бандурництво відроджується в Харкові в 1960–1970-і рр. Тепер використовують реконструйований традиційний кобзарський інструмент. Однак відроджують не лише інструменти, репертуар, а навіть філософію, спосіб життя та світогляд мандрівних співців минулих часів. Видатними музикантами цього часу є Георгій Ткаченко, його послідовники Микола Будник, Микола Товкайло, Василь Сніжний, Андрій Кабальюк та ін., які започатковують виступи кобзарів на вулицях, міських майданах). Кобзарство знову стає частиною духовності українського народу, цьому, зокрема, сприяла й загальна зацікавленість етнографічним минулим України. Влаштовують виставки музичних інструментів і майстерні з їх виробництва, демонструють музичну творчість на фестивалях, конкурсах, концертах.

Так виникає «Кобзарський цех» за зразком давніх професійних об'єднань співців, мета якого – глибинне пізнання давніх традицій кобзарів. Представники цеху відмежовуються від академічного бандурництва: справжній кобзар повинен сам зробити інструмент, кобзарювати поміж людей і намагатися осягнути спадок співацької культури. Грати потрібно душею, відчуваючи зв'язок кобзарських поколінь. Нині *кобзари* – це українські народні співці, що є творцями, виконавцями і хранителями героїчного епосу, що супроводжується грою на кобзі або бандурі. У своїй творчості кобзари утверджують національно-патріотичну ідею українського народу, основи християнської моралі в суспільному житті та побуті й дотримуються вікових кобзарських звичаїв та обрядів. *Бандуристами* вважають професійних музикантів чи аматорів, що акомпанують собі на бандурі або виконують різноманітну (народну і створену композиторами) інструментальну музику. Бандуристи виступають як солісти й у складі різних ансамблів, капел, уособлюючи світську музичну традицію.

Українські народні інструменти – кобза й бандура – здатні пробуджувати в людині історичні зв'язки з минулим, відчуття єдиної українсь-

кої спільності, що, безумовно, є захистом від духовного спустошення та запорукою існування унікальності української культури в майбутньому, тому звернення до давнього кобзарського мистецтва сьогодні, безперечно, є актуальним.

Белікова С.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

УКРАЇНСЬКА КУХНЯ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Глобалізація характеризується поширенням на весь світовий простір ліберал-демократичних принципів і гомогенізації суспільства в цілому як на мікрорівні (політика, мистецтво, ін.), так і на макрорівні (повсякденна культура, культура харчування). Це спричиняє взаємозалежність усіх суб'єктів дії.

Процес уніфікації та ретрансляції норм громадського харчування на території сучасної України розпочався за часів СРСР, що виявилось у виникненні системи громадських їдалень. А на формування спільних їдалень у Радянському Союзі вплинули нові суспільно-економічні умови країн Західної Європи та Америки 50-х років ХХ ст.

СРСР можна вважати об'єктом глобалізації у сфері харчування, але не суб'єктом-гегемоном. Саме цим пояснюють запозичену А. Мікояном американську систему громадського харчування. Принципова відмінність громадського харчування радянського типу від західного аналогу полягає в тому, що система суспільного вживання їжі формувалася під впливом тоталітарної ідеології та владного дискурсу, а західний його тип є результатом економічних процесів і спрямований на досягнення матеріальних благ. Радянський тип глобалізації залежав від панівної комуністичної ідеології, а ось західний тип був наслідком капіталістичних процесів і нових економічних умов.

Після розпаду Радянського Союзу у новій незалежній Україні розвивається процес глобалізації західного типу. Про це свідчить поширення трансатлантичних корпорацій на українському ринку, масове розповсюдження закладів громадського харчування (McDonald's та його аналоги) і